OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Lausunto

16.10.2025

VN/2628/2025
VN/2628/2025-OKM-49

Asia: VNS 6/2025 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta.

Asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnan alaan (nuoriso) liittyen.

Yleistä selonteosta

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta kuvaa Suomen turvallisuusympäristön merkittävät muutokset ja määrittelee keskeisimmät sisäisen turvallisuuden painopisteet ja tavoitteet tuleville vuosille. Selonteossa todetaan yleisesti, että sisäisen turvallisuuden tilanne on vakaa ja Suomi on yksi maailman turvallisimmista maista. Toimintaympäristön muutoksessa selonteossa nostetaan esiin erityisesti nuorten kannalta merkittävistä muutoksista henkisen kriisinkestävyyden tärkeys, väkivaltarikoksista epäiltyjen nuorten määrän kasvaminen, nuorten lisääntyneet huumekuolemat sekä rikosten kasautuminen sosioekonomisesti heikoimmassa asemassa oleville nuorille. Selonteon tavoitteista ensimmäiseksi on nostettu ”Vakava nuoriso- ja jengirikollisuus eivät saa kasvusijaa suomalaisessa yhteiskunnassa”.

Edellä mainitut toimintaympäristön muutokset ovat nuorten hyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta keskeisiä. Henkisen kriisinkestävyyden merkitys korostuu kriisiaikoina ja sen kehityksestä tulee olla erityisen huolissaan nuorten romahtaneeseen tulevaisuususkoon liittyen. Rikosten, väkivallan ja huumeidenkäytön lisääntymisen kertyminen sosioekonomisesta heikoimmassa asemassa oleville nuorille on kierre, johon olisi pystyttävä ennaltaehkäisevin toimin puuttumaan entistä paremmin.

Vakavasta nuoriso- ja jengirikollisuudesta puhuttaessa selonteossa tunnistetaan tärkeänä tilannekuvana, että suurin osa nuorista ei tee rikoksia ja rikoskäyttäytyminen on vähentynyt. Sen sijaan rikokset keskittyvät pienelle ryhmälle nuoria, ryhmäkäyttäytymisellä on tässä tärkeä roolinsa ja poliisin tunnistamissa noin kymmenessä katujengissä maahanmuuttajataustaiset nuoret miehet ovat keskeisiä toimijoita.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on lausunut toukokuussa 2025 sisäministeriölle sisäisen turvallisuuden selonteosta. Ministeriö on erityisesti pyytänyt kiinnittämään huomiota ennaltaehkäiseviin toimiin, monialaisen yhteistyön merkitykseen, polarisaation, syrjäytymisen ja työttömyyden vähentämiseen, koulutuspolkujen katkeamattomuuteen sekä medialukutaidon merkitykseen nuorten keskuudessa. Edellisiä toimia on jonkin verran huomioitu selonteon toimintaympäristön kuvauksessa. Nuorten väkivalta- ja rikoskäyttäytymistä ennaltaehkäisevät toimet sekä monialainen yhteistyö jäävät selonteon toimenpiteissä vähäiselle huomiolle, vaikka ne toimintaympäristön kuvauksessa on hyvin huomioitu kokonaisturvallisuuden luojina.

Nuorten rikoksilla oireilu

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta nostaa esiin nuoriso- ja jengirikollisuuden torjunnan yhtenä keskeisenä painopisteenä. Nuorisotyön ja -politiikan näkökulmasta on tärkeää tarkastella ilmiötä kokonaisvaltaisesti, tutkimustietoon perustuen ja nuorten arjen todellisuudet huomioiden.

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

Nuorista ja nuoruudesta käyty keskustelu on historian saatossa antanut nuorille erilaisia rooleja. Nuoruus on usein nähty ongelmana, joka poistuu aikuiseksi kasvamisen myötä. Nuoret kokoontuvat yhteen aikuisten toiveiden vastaisesti sekä aiheuttavat häiriötä, meteliä ja vaarallisia tilanteita pelkällä läsnäolollaan. Toisaalta nuoret on aikojen saatossa nähty myös uhreina, jotka tarvitsevat suojelua. Nuoruutta tulee kuitenkin ymmärtää omana, arvokkaana elämänvaiheena. Nuori itsenäistyy, kasvaa ja koettelee rajoja eikä aina toimi aikuisten näkökulmasta johdonmukaisesti. Samaan aikaan on tietenkin itsestään selvää, että vakavat rikokset, väkivalta eivätkä huumeet ole normaali osa tätä kasvua.

Nuorten vakava rikoskäyttäytyminen on yleensä oire jostain suuremmasta ongelmasta. Nuorten rikoskierteitä ei pysäytetä vain yksilöön kohdistuvilla kovemmilla rangaistuksilla. Tiedetään, että sosioekonomisesti heikko asema lisää nuorten rikosaktiivisuutta. Näin ollen tehokkaassa nuoriso- ja jengirikollisuuden ennaltaehkäisyssä huomiota tulee kiinnittää polarisaation ja segregaatiokehityksen pysäyttämiseen sekä lapsiperheköyhyyden vähentämiseen.

Nuorten rikoskäyttäytymisen yleinen esiintyvyys on laskenut merkittävästi vuosien 1995–2020 välillä. Tämä ilmiö tunnetaan kansainvälisesti nimellä crime drop. Nuorisorikollisuuskyselyt ja rekisteriaineistot osoittavat, että nuorten rikoskäyttäytyminen on vähentynyt pitkällä aikavälillä. Vuonna 2020 70 % nuorista ei ollut syyllistynyt yhteenkään rikokseen vuoden aikana (vuonna 1995 39 %). Tutkimukset osoittavat, että rikollisuus kasautuu yhä pienemmälle ryhmälle nuoria, jotka tekevät valtaosan teoista.

Vuoden 2024 Nuorisorikollisuuskyselyssä nuoret suhtautuvat rikoksiin entistä torjuvammin. Rikollisuutta puolustavat tai normalisoivat asenteet ovat vähentyneet selvästi vuodesta 1995 lähtien. Nuoret näkevät rikoskäyttäytymisen yhä useammin pahoinvoinnista kumpuavana, ei harmittomana ilmiönä. Nuorten oikeustaju korostaa vastuunkantoa: 63–68 % vastaajista piti uhrille maksettavaa korvausta oikeudenmukaisimpana seuraamuksena väkivallanteosta. Tämä viittaa empatian ja vastuullisuuden vahvistumiseen nuorten keskuudessa.

Nuoriso- ja jengirikollisuuden torjunnan toimenpiteistä

Selonteon toimenpiteet nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisyn osalta ovat oikeasuuntaisia: tarvitaan moniammatillista yhteistyötä, perheiden tukea ja nuorten harrastustoimintaa. Edelleen tärkeää on puuttua nuorten rikoskierteisiin nopeasti ja päättäväisesti sekä turvata nuorille laadukkaat ja oikeaaikaiset päihde- ja mielenterveyspalvelut.

Kokonaisuudessa ennaltaehkäisyyn liittyvät toimet ovat selonteossa kuitenkin verraten pienessä roolissa. Tutkimusten mukaan nuorten rikoskäyttäytymisen taustalla on usein syrjäytymistä, osattomuutta ja yhteisöllisyyden puutetta, ei niinkään yksilöllistä pahuutta tai moraalittomuutta. Edelleen tilastot osoittavat, että maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat yliedustettuina rikostilastoissa. Erot selittyvät pitkälti sosioekonomisella asemalla, syrjinnän kokemuksilla sekä yhteiskunnan ja viranomaisten valikoivalla kontrollilla, ei syntyperällä. Ulkomailla syntyneet nuoret joutuvat myös useammin rikosten uhreiksi kuin valtaväestön nuoret. Maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on usein heikommat mahdollisuudet yhteiskunnalliseen osallisuuteen, mikä voi johtaa turhautumiseen ja riskikäyttäytymiseen. Ennalta ehkäiseviä toimia on kohdennettava jengien ympärillä aikaansa viettäviin ja rekrytoitumisvaarassa oleviin yksittäisiin lapsiin ja nuoriin, mutta myös erityisessä riskissä oleviin yhteisöihin ja alueille.

Konkreettisia ratkaisuja mietittäessä on tarkasteltava lasten ja nuorten positioita: lapsen ja nuoren asemaa tulee tarkastella suhteessa rakenteisiin, yhteisöihin ja identiteettiin – ei vain tekojen perusteella. Valtaosa nuorten tekemästä ja kokemasta väkivallasta on nuorten keskinäistä väkivaltaa. Tämän lisäksi on tiedossa, että nuoret syyllistyvät väkivaltaan verrattain usein ryhmässä. Näin ollen nuorten väkivaltaa on olennaista tarkastella ja pyrkiä vähentämään nuorten kaveri- ja ryhmäsuhteiden näkökulmista.

Harrastuksissa ja nuorisotyössä toimitaan pääosin nuorten ryhmien kanssa, joten näiden toimijoiden edellytysten parantamista väkivallan ehkäisyssä voi pitää ensisijaisen tärkeänä. Nuorten osallisuuden vahvistaminen, monipuoliset vapaa-ajan mahdollisuudet ja turvalliset tilat, nuorten kohtaaminen arjessa ja luottamukselliset aikuissuhteet ovat olemassa olevia keinoja, joiden arvo myös nuorisorikollisuuden ehkäisyssä tulisi tunnistaa entistä vahvemmin.

Ennaltaehkäisyn keinoissa monialainen yhteistyö nuorisotyön, koulun, sosiaalityön, terveydenhuollon ja poliisin kesken on ensiarvoisen tärkeää. Rikoksista irtautumiseen liittyvien tärkeiden palveluiden lisäksi ennaltaehkäisyn näkökulmasta koulupudokkuuden vähentäminen, laadukkaat ja oikeaaikaiset sote-palvelut sekä työllisyyttä tukevien toimien rooli on hyvin keskeinen. Lisäksi yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa tulee vahvistaa. Syrjinnän ja rasismin kokemukset vahvistavat ulkopuolisuuden kokemusta ja voivat ohjata nuoria etsimään turvallista vertaisryhmää rikollisjengeistä.

Henni Axelin

Johtaja

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Jakelu Eduskunnan sivistysvaliokunta

Tiedoksi OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Annika Lyytikäinen
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Heidi Backman